

TEKSTI JA KUVAT: JOHANNA VIITANEN

Aktiivitalli viihdyttää asukkaitaan

Karjatilat ovat valjastaneet koneet avukseen aikaa sitten. Nyt automatiikka tulee myös talliin. Uusissa aktiivitalleissa hevonen saa olla hevonen ja hoitaja ehtii muutakin kuin kärrätä lantaa.

Nykyhevonen voi turhankin pulskasti, kun liikunta, virikkeet ja ravinto eivät täsmää elimistön tarpeisiin. Pulmia riittää impaamisesta kaviokuumeeseen ja mahahaavasta hiekkäähkyihin.

Hankalaan yhtälöön löytyy ratkaisuja. Yhden tarjoavat koneistetut aktiivitalit, joissa hevoslauma liikkuu vapaasti ja syö koneen annostelamia rehuja. Laitteet ja kalusteet ovat kotoisin Keski-Euroopasta, jossa tallien automatisointi etenee hevosenmitan Pohjoismaita edellä. Suomen kolmas aktiivitalli on juuri aloittanut toimintansa.

Uusin aktiivitalli Karkkilaan

Karkkilan Ylimmäisten metsämaasto piilottaa tienvarren maatilat ohikulkijoilta. Piiloon jää myös rypäs punamullattuja talousrakennuksia, joista perimmäisenä kohoaa vanha navetta pikkuruutuikkunoineen.

- Tällä on käytetty rahat viisaasti – katot on pidetty kunnossa, Anne Backman toteaa tiirailen tallinvintin kattoa. Vanhat ruoteet ovat rutiiniväylyksi syysstateista huolimatta.

Navetta pihapiireineen kuuluu Anne Backmanin ja Markku Herrasen yrittäjäpariskunnalle. Uudet omistajat ovat kuluvan vuoden aikana muuttaneet maatilan aktiivitaliksi, jossa hevoset ulkoilevat vapaasti ja syövät automaattista tietokoneen annostelamia rehuja.

Väkirehuautomaatti on jo käytössä ja suurin osa tarhasta valmis. Konehallin päädyssä piilee

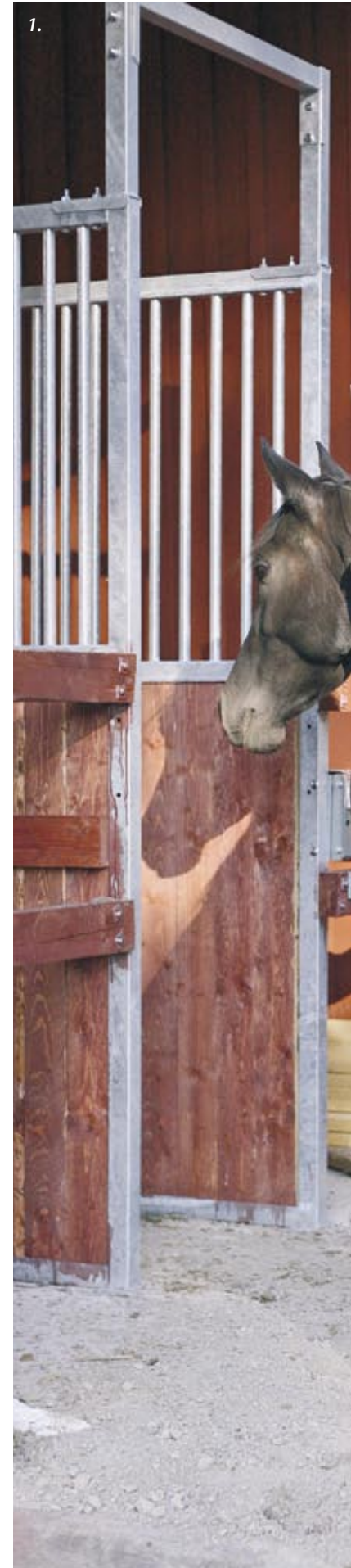
tilapäispihatto. Tarhaan on raudattu hiekkaa ja soraa autokuormittain, ja kentän tieltä kaadetut puut kuivuvat hallissa siistinä tapulina. Kaikki alkaa olla valmista isolle laumalle.

Anne Backman hankki ensimmäisen hevosensa 19 vuotta sitten. Väliin mahtui monta ratsua, kunnes vuonna 2003 hänen silloinen siitostamansa muutti kotipihaan Nurmijärvelle. Alkuun pihatossa elivät tammavarsoineen, mutta pian pihapiiriin muutti myös monenkirjava alpakkalauma.

Vanha tila Nurmijärven Nummenpäässä jäi nopeasti pieneksi hevosille ja alpakoille, vaikka neljän hehtaarin ala on Uudenmaan talleilla pikemminkin iso kuin erityisen ahdas. Pihapiiriin ei taipunut asiakastalliksi.

Parin vuoden etsinnän jälkeen tarppäsi, ja uusi koti löytyi Karkkilan, Lopen ja Vihtijärven rajoilta. Lukuisista talousrakennuksista avautui uudet mahdollisuudet monipuoliselle yritystoiminnalle. Tila oli tarpeen, sillä siitos- ja täysihoidotallin lisäksi Backman pitää kenneliä, myy lemmikkitarvikkeita ja hoitaa vuosi vuodelta kasvavaa alpakkalaumaa.

Tarhan pohja voi maksaa enemmän kuin automaattit

2.

1. Hevoset tottuvat aktiivittain väkirehu-automaattiin nopeasti.

2. Ruokintalaite tunnistaa hevoset kaulapannasta.

3. Aktiivitali Heimsendan ruokintapaikat ja pihatot sijaitsevat remontoitussa navetassa ja muissa talousrakennuksissa.

4. Ruokinta-automaattiin voi tulla jonoa, mutta uloskäyntiöillä on turha odottaa vuoroa.

3.

4.

1.

Uudella aktiivitalilla kävijä tapaa ensimmäiseksi alpakat, jotka suhtautuvat vieraisiin kohteliaan, avoimen tai viileän uteliaasti. Eksoottisia kamelieläimiä vahtii kaksi maremmano-abruzzese-rotuista laumanvartijakoira. Ilveksiä vilisevällä metsäalueella niiden tarve on todellinen.

Backmanin mielessä hahmottuu tarkkaan, miten kukin talousrakennus remontoidaan. Puhje polveilee tallista kesäkahvilaan ja laitumista majoitustiloihin.

- Vihdoin on raamit laajentaa toimintaa. Saimme viisi hehtaaria omaa maata, ja vuokratle on tarjolla ensi alkuun neljä peltohehtaaria. Lisäakin piisaa naapurustossa.

Hevoset liikkeelle

Pihattotallin rakennusjärjestelyt ja koneet kiinnostivat Anne Backmania jo Nurmijärvellä. Aktiivitaliin hän tutustui toissa vuonna. Pro Agrarian hevosyrittäjäyshanke vei osallistujansa Inkooseen, jonne oli noussut maan ensimmäinen aktiivitali.

- Hevosemme elivät jo pihatossa, joten uutta oli lähinnä automatiikka. Aktiivitali sopi sekä hevosille että meille, Backman kertoo.

Syksyllä avattuun Aktiivitali Heimsendaan kuuluu murskepohjainen pihattotarha, rehuautomaatti, lämmitetty juomakuppi, heinäruokintapiste ja suojaisa makuuhalli. Navetan puoli metriä paksut seinät suojaavat makuuhallia, jossa hevoset voivat hamuta ajankuluksi ja mahantäytteeksi oikea.

Kumpuileva maasto tietää laidunkaudella hevosille kuntoilua, kun juomapaikka ja makuuhalli jäävät tallille ylärinteeseen. Backman kaavailee laitumia alarinteen pelloille, joille hevoset kulkevat metsärinnettä.

- Suora yhteys laitumille sopii hyvin kesäihottumahevosille, jotta ne pääsevät itikoita karkuun sisälle, Backman kertoo.

- Sitä laidunnus vähän rajoittaa, millaisia hevosia voimme ottaa laumaan. Jos hevonen on sairastanut kaviokuumeen tai potee metabolistia oireyhtymää, se tuskin kestää vapaata laidunnusta.

Pelkkä ruokintalaitte ei tee pihatosta aktiivitalia. Ruokinta- ja juottopisteiden ja makuuhallin pitää sijaita eri puolilla tarhaa, jotta hevoset liikkuvat mahdollisimman paljon. Korkeuserotkaan eivät ole pahitteeksi. Jotkut ajattavat tarhaan tukkeja ajanvietteeksi.

2.

3.

1. Automaatin laskema puomi turvaa ruokarauhan.

2. Väkihuautomaatin rehusäiliöt sijaitsevat koneiston yläpuolella. Rehu valuu ruokastiaan alaoikealla näkyvää luiskaa.

3. Akku varmistaa ruokinnan sähkökatkojen aikana.

Uudet tulokkaat sopeutuvat laumaan helposti

- Karsinatallien tarhat ovat usein niin pieniä, että hevoset seisovat koko päivän paikoillaan. Se tuntuu vääryltä, Anne Backman sanoo mutta ei tuomitse postimerkkitarhojakaan täysin.

- Vireä kisahevonen ei ehkä ole tottunut liikkumaan vapaana. Ymmärrän, että kalliin hevosen loukkaantuminen voi tuntua kovalta riskiltä.

- Toisaalta opin juuri Ypäjällä, että yksi hevosen nopeista lihassolutyypeistä kehittyi vain nuorena. Kaksivuotikesä on tärkein. Jos nuori hevonen ei pääse tekemään räjähtäviä pyrähdyksiä ja laukkaamaan vapaana lujaa, näiden solujen kehitys jää vajaaksi. Sen luulisi merkitsevän jotain kilpahevosten kasvattajille ja ostajille, Backman pohtii.

Saksassa tuhannella neliöllä voi elää jopa 30 hevosta, mutta suomalaiset hevosineen ovat tottuneet tilaviin tarhoihin. Karkkilassa talvitarha kattaa vajaan puoli hehtaaria.

- Automaatti voi ruokkia enimmillään 30 hevosta, ja 200 neliön makuuhalliin mahtuu 25 isoa ponia, hevosia vähän vähemmän. Ihanne määrä on noin 20. Silloin tallinpito pysyy taloudellisesti järkevänä, Backman laskee.

Syksyllä pihattotarhassa majoilee kolme tammaa varsoineen, sillä navetan remontti on kesken. Tilojen valmistuessa hevosmäärä saa kasvaa pikkuhiljaa. Kenttä on raivattu hiekkarinteen, ja talliin valmistuu karsinoita ja hoitotiloja. Niiden turvin pihatto sopii myös käyttöhevosille, jotka voivat hikisinä jäädä sisälle kuivumaan. Maneesikaan ei ole mahdollon haave.

Maaperä ja sijainti ratkaisevat paljon

Harva hevonen ovat selvinnyt syksystä kuivin jaloin. Tarhanpohjan kunto korostuu pihattotarhoissa, joita hevoset sotkevat yöstä päivää. Karkkilassa tarha ei näytä olevan sateista moksiskaan. Syy selviää kentällä, jonka vierestä joku näyttää haukanneen palan: harjanteen luonnonhiekkana on siirtynyt pihattotarhan pohjaksi.

- Maatyöt voivat tulla tosi kalliiksi. Kymmenen tonnin murskekasa maksaa paljon ja näyttää komealta, mutta levitetynä siitä tulee vain ohut kerros, Anne Backman sanoo.

- Kymmenen sentin sorakerros 300 neliön tarhaan voi maksaa jo yli tuhat euroa.

Uusi aktiivitali sijaitsee ihanteellisella maaperällä. Karkkilan ja Lopen yli kulkee kolme eteläisintä Salpausselkää, ja alue on tunnettu hiekkakuopistaan. Sorankin hinta pysyy aisoissa, kun aines rahdataan läheltä.

Osa pihattotarhasta on kuorittu ja tilalle tuotu omaa hiekkaa. Ulkopuolisilta on tarvittu 42 tonnia soraa, jonka rae on 0–16-millistä. Pintaan Backman kaavailee kivituhkerrosta.

- Onnenpotku, että olemme hyvin kantavalla ja läpäisevällä hiekkamaalla. Välttyimme sala-ojilta, sillä pohjassa on luonnostaan sopiva kaato. Se valuttaa sade- ja sulamisvedet alarinteen, pois tarhasta ja pihapiiristä.

1. Tukeva betonipylväs suojaa lämmitettävää juomakuppia kavoilta.

2. Mustan levyn sensori tunnistaa hevosen kaulapannasta. Tietokone annostelee rehua kunkin hevosen tarpeen mukaan.

3. Sympaattiset alpakat asuvat Karkkilan aktiivitalilla.

- Hylkäsimme muutaman tilan maapohjan ja talousrakennusten sijainnin takia. Maansiirtöiden lisäksi piti selvittää, mistä autot kulkevat, voiko piholla liikkua turvallisesti ja säilyykö yksityisyys, kun pihassa kuhisee asiakkaita.

Heinäpiste ja hupiolkea

Aktiivitalin toinen suuri menoerä on automaattikka. Lämmitettävän vesikupin johtotyöt vievät osansa, mutta eniten rahaa nielee ruokinta-automaatti.

- Käyttämämme laite maksaa 15 000–20 000 euroa. Hintaan vaikuttaa se, kuka valaa pohjat ja asentaa laitteen, Anne Backman kertoo.

Heinäruokinta-asemaan on toistaiseksi suunnitteilla vain syömistä hidastavat kalterit. Jos hevoset lihoivat liikaa, heinäpisteeseen voi asentaa ajastetun markiisiverhon, joka sulkee ruokintapaikan osaksi päivää. Toinen vaihtoehto on automaatti, joka annostelee sekä väkirehua että heinää oikean määrän vuorokaudessa.

Backman pudottaa heinää kaltereiden taakse kerran tai pari päivässä. Karkearehuaseman lattia on kallistettu etureunaan päin, jotta heinä valuu kaltereille eikä jää pilaantumaan hevosten ulottumattomiin.

- Kokeilimme Nurmijärvellä vapaata heinäruokintaa, mutta se ei sopinut islanninhevosillemme. Vapaan heinän sijasta hevoset saavat hupisyötävää olkipedistä, Backman toteaa.

Olkipatja saa kertyä pihatossa kevääseen, jolloin se tyhjenetään koneitse pellolle. Tarhan Backman siivoaa lantaimurilla.

- Käytännössä muutaman kerran viikossa. Varsinkin sateella saa siivota, jotta lanta ei hajoa ja jää tarhaan.

Siivous ja rehuhuolto sujuvat helposti, kun tilalla on lantaimurin lisäksi pienkuormaaja ja traktori. Backman kiittelee miestänsä, jonka kädentaidot pienentävät rakennuskuluja. Tärkeintä kuitenkin on, että lannanluomisen ja rehujen rahtaamisen sijasta jää aikaa yritykselle, suunnitelmalliselle tallinpidolle ja hevosille.

- Automaatti ja tarhajärjestelyt vapauttavat kellonaikoihin sidotusta tallityöstä. Se vapauttaa myös henkisesti, Backman sanoo.

- Kun elää hevosten kanssa, saa uuden käsityksen siitä, mitä ne oikeasti tarvitsevat.

Tarhanpohja jopa automaatteja kalliimpi

Kiinnostus aktiivitalleihin kasvaa nopeasti. Saksalainen Hinrich Innovation + Technik toimittaa ruokinta-automaattejaan ja muita talli- ja tarhakalusteita jo ympäri Eurooppaa. Suomessa edustus on hiljattain siirtynyt Pellonpajalle, joka on pitkään valmistanut vastaavaa tekniikkaa tuotantoeläimille. Alkuperäinen maahan-tuoja ja edustaja Aktiivitali jatkaa jälleenmyyjänä ja tutustumiskohteena.

Alkuperäinen Aktiivitali toimii kahdella maatilalla Inkoon Innanbäckissä. Opetus- ja yksityishevokset asuvat yhdellä tallilla, tiineet tammat ja kasvavat nuoret toisella. Sopusäily, vaikka laumojen kokoonpano vaihtelee.

- Laumaelämä on sujunut aika mukavasti, toteaa Fredrika Nyberg, toinen Aktiivitalin perustajista.

Osa tulokkaista pääsee laidunkaudella suoraan laumaan. Toiset viettävät viikon tai pari tutustumistarhassa, jossa tulokas seurustelee tulevien kavereiden kanssa aidan yli.

- Kun uusi hevonen lopulta pääsee laumaan, muut eivät juuri reagoi. Nuoret hevoset saattavat juoksennella, mutta aikuiset toteavat, että johan tuo on nähty, Nyberg kertoo.

Nuorten ja aikuisten laumat ruokailevat eri tavoin. Nuoret saavat heinää ruokintapaikan kaltereiden taakse lähes vapaasti. Aikuisia opetus- ja yksityishevoseja ruokkii yhdistelmäautomaatti, jonka koneet jakavat sekä väkirehua että heinää.

Inkoolaiset eivät mittaa heinää enää kiloina vaan minuutteina: kauanko automaattiaikaa kukin hevonen saa vuorokaudessa. Lisäksi automaatti jakavat väkirehua pikkuannoksina noin kerran tunnissa. Olkipetiä saa syödä vapaasti.

- Hevosille olisi parasta, jos väkirehu- ja heinäautomaatit olisivat eri puolilla tarhaa. Silloin lauma liikkuisi eniten. Järjestelme luultavasti tiloja tähän suuntaan, Fredrika Nyberg sanoo.

Aktiivitalit ovat toimineet Inkoossa nimensä veroisesti. Hevosilla riittää tekemistä, ja parikymmenpäinen lauma jakautuu pieniksi alalaumoiksi, jotka oleilevat usein erillään.

- Kahdestakymmenestä hevosesta ei välttämättä näy kuin viisi. Muut saattavat olla automaateilla, juomassa, nukkumassa ulkona ja maakuuhallissa lepäämässä, Nyberg kertoo.

Mitä isommaksi lauma kasvaa, sitä nopeammin maaperä kuluu. Pohjatyöt onkin Inkoossa tehty tarkkaan ja isolla rahalla.

- Pohjat maksoivat vähintään saman verran kuin automaattit. Nuorten lauman pohjat maksoivat noin 25 000 euroa ja laitteet asennuksineen 15 000, sillä tällä porukalla ei ole heinäautomaattia.

Mikään hiekkatarha ei ole ikuinen, Nyberg muistuttaa.

- Hyväkin pohja muuttuu mömmöksi parissa vuodessa, kun siihen sekoittuu lantaa.

Pohjia suojaamaan saksalainen HIT on kehittänyt pohjaritilät, jotka on tehty pakkasenkestävästä muovista. Nyberg suosittelee niitä varsinkin porttien kohdalle, ruokinta- ja juomapaikoille ja paljon kuluville kulkureiteille. Ritilät levitetään tasoitetulle kantavalle pohjalle ja täytetään hiekalla. Päälle ajetaan ohut pintakerros.

- Kun lannansekainen pinta pitää aikanaan uusia, vaihdettavaa ainesta tulee tavallista vähemmän. Ritilä säästää vähän hiekkaa jo perustusvaiheessa, mutta eniten se helpottaa siivoamista ja jatkohoitoa. ♦